

Самур

№ 7 (278) 2014-йисан 25-июль

1992-йисан январдилай акъатзава

Цийивилер
www.samurpress.net

ЧІУРУ НИЯТРИ КЫЛ КЪАДАЧ

Баку-Тифлис-Къарс ракъун рехъ кардик кутурдалай къулухъ Нахчивандиз поездда аваз физ жеда. И проект кылиз акъудайдалай къулухъ цийи проектдин винел кІвалахда. Къарсдай Азербайжандин сергъятдал къван 230 километрдин ракъун рехъ тухуда. И кардихъ авсиятда Азербайжандин гьукуматди гъеле къве йис инлай вилик къарар къабулна. Чи уьлкведини Туьркияди санал кылиз акъудна кІанзавай проектди Нахчивандиз ракъун рекыкай гегеншди менфят къачудай мумкинвал гуда. Санлай и тедбирри эрменийрин Нахчиван блокадада хуьз кІанзавай чІуру ниятар пучдиз акъудда.

ЖЕГЫЛАР ПАТАЛ

И мукъвара Милли Межлисди жегыл хизанриз кІвалер гун патал талукъ къарар къабулда. И къарардив къадайвал, никягъдин чІавуз жегылрикай сад кІвалахдив таъминарда. Вучиз лагъайтла

хизанди ипотекадин кредит вахкана кІан жеда. Сифте чІавара абуруз банкди куьмек гуда. Ипотека са акъван заланди жедач. Хизанди 50-60 квадратметрдин къве утагъ къачуртла, банкдиз вацра 60 манат вахгуда. 20 йис алатайла кІвал и хизандинди жеда.

ГУЫНГУЫНА ХУТАЗВА

Алай йисан 2-июлдиз Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиеван серенжемдалди КцІар-Манкъулидхуьр-Къуьхуьр-уба рехъ гуьнгуьна хтун патал Республикадин Президентдин Игътиятдин Фондунай КцІар райондиз 3 миллион манат пул чара авунва. 11 хуьруьн 12 агъзур агъалийриз къуллугъзавай куьгъне рекыкай гила менфят къачун мумкин туш, гъавиляй ам цийи кылелай гуьнгуьна хтун кІанзава. И рехъ КцІарин са шумуд хуьряй тІуз Баку-Ростов шегъредал акъатда. Исятда ГадацІийихуьре техникади ара датІана кІвалахзава.

КЪУЪЗУЪБУРУЗ КЪАЙГЪУ

И йикъара къар агъарнавай месэлади кыл къуртла, пенсия къачузвай къуьзубуруз гзаф хвеша жеда. Урусатда къуьзубурун 80 йис

хъайи кумазни, абурун пенсия 30 процентдин артухарзава. Гила Азербайжандин гьукуматдин ихътин къарар къабулиз кІанзава. Инсанрин 70 яшар хъайила абурун пенсия 10 процентдин, 75 яшар хъайила 20 процентдин, 80 яшар хъайила 30 процентдин артухарда. Алай вахтунда республикада чпин яшар 70-далай виниз тир инсанрин къадач 390 агъзур я.

И ЧИЛ ХАЙИ ДИГЕ Я

GÖR HA!...

BAŞQA VƏTƏNİMİZ DƏ VAR İMİŞ

Respublikamızın bəzi mətbuat orqanlarında – “Hürriyyət”, “Gündəm” və digər qəzetlərdə ləzgi xalqını aşağılayan məqalələrin dərc olunması getdikcə dəb şəklini alır. Belə materialların Yaxın Şərqdə dini və milli zəmində münaqişələrin daha da qızışdığı bir vaxtda dərc edilməsi xüsusilə təəssüf doğurur. Görünür, respublikamızda əsrlər boyu birgə yaşayan xalqlar arasında milli ədavət salmaq istəyən yeni qüvvələr əmələ gəlir. Bəzi üzdnəraq müəlliflər “Hürriyyət” qəzetində ləzgilərin “müxtəlif yollarla şəhərlərə və azərbaycanlı-türk və tat kəndlərinə yerləşdiyi”ndən, Azərbaycanın şimalında xoşagəlməz proseslərin cərəyan etməsindən yazaraq, milli heysiyyətə toxunan fikirləri gündəmə gətirirlər.

Belə fikirlərə “Gündəm” qəzetində də rast gəlmək olar. Qəzetin 2 iyul 2014-cü il tarixli sayında verilmiş “Azərbaycana qarşı Putinə petisiya ünvanlayan CIA agenti kimdir?” məqaləsindəki bir sıra məqamlar diqqət çəkir. Bu, “Avaaz” qlobal ictimai təşkilatının Azərbaycanla ləzgilərin hüquqlarının pozulması ilə bağlı Putinə petisiya ünvanlamasına cavabdır. Şübhəsiz, ölkəmizə, dövlətçiliyimizə qarşı yönəlmiş təxribat xarakterli çıxışlara və hərəkətlərə respublikamızın hər bir mətbu orqanı kəsərli cavab verməlidir. Bu, bizim vətəndaşlıq borcumuzdur. Lakin belə cavablar zamanı siyasi savadsızlığa və korazehinliyə yol vermək olmaz. Xüsusilə milli məsələdə.

Yuxarıda qeyd edilən məqalənin müəllifi Vüqar yazır: “...Azərbaycanda bütün milli azlıqlar kimi, ləzgilərin də hüquqları ən yüksək səviyyədə qorunur, onlar özlərini Azərbaycanda vətənlərində olduğu kimi hiss edirlər.” Görünür Vüqar ləzgilərin Azərbaycanda

sayca ikinci xalq olduğunu unudub. Digər tərəfdən, “özlərini Azərbaycanda vətənlərində olduğu kimi hiss edirlər” nə deməkdir? Bizim başqa vətənimiz də var? Müəllif tarixə bələd olsaydı bilərdi ki, ləzgilər Azərbaycanın qədim və aborigen xalqıdır və bura onların vətənidir.

Müəllif Rusiyanın ölkəmizdəki səfirinin dediklərini də təhlil etmədən misal gətirir. Təhlil etsəydi, bilərdi ki, səfirin “Azərbaycanda yaşayan Rusiya vətəndaşları arasında avarlar və ləzgilər də var” fikri yanlışdır. Çünki ləzgilər Azərbaycanda yaşayan Rusiya vətəndaşları deyil, buranın köklü xalqıdır. Son nəticədə belə fikirlər milli ədavətin qızışmasına gətirib çıxarır. Üzdənəraq müəlliflərə üzümüzü tutub deyirik: Ləzgi xalqına milli ədavət heç vaxt lazım olmayıb və indi də lazım deyil!

“SAMUR”

**Дуствал ва гъахъ
вине яхъ.**

Гъасан Алкъвадарви

Xəbərlər

www.samurpress.net

Zənzəm suyunun möcüzəsi

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı zənzəm suyunu dünyanın içilə bilən ən xeyirli suyu elan edib. Dünyanın ən təmiz sularından olan zənzəm suyunun sirri hələ də tam açılmayıb.

Mənbəyi tapıla bilməyən suyun dənizdən 80 kilometr uzaqda olmasına və ətrafında başqa heç bir quyu olmamasına baxmayaraq, illərdir qurumaması araşdırmaçıları çəş-baş edir. 1,5 metr dərinlikdəki quyudan həcc mövsümündə milyonlarla insanın istifadə etməsinə baxmayaraq, suyun səviyyəsində heç bir azalma olmur. İçənin susuzluğunu və hətta aclığını belə götürən suyun bu sirri də alimlər tərəfindən araşdırılır. Avropa laboratoriyalarında aparılan araşdırmalardan məlumdur ki, zənzəm suyunun tərkibində kükürdün miqdarı həddindən artıq azdır. ABŞ laboratoriyalarının apardığı testlərdən isə daha maraqlı faktlar üzə çıxıb: zənzəm dünyanın yeganə suyudur ki, tərkibində nə mikroorqanizm, nə də bakteriya var.

Alman professoru Pfyfer təsadüf nəticəsində zənzəmlə tanış olduğu gündən etibarən suyun üzərində bir çox elmi araşdırmalar aparıb. O, deyir: "Bu su heç bir şərt altında dəyişmir, amma dəyişdirir. Maraqlı bir test etdim. Bir damla zənzəm suyunu 100 damla normal su qarışdırdım. Sonda gördüm ki, suyun hamısı zənzəm olub. Sonra bir damla zənzəmə min damla normal su qarışdırdım və eyni nəticə əldə etdim. Zənzəmdə böyük bir enerji var. Başqasını dəyişdirir, amma özü dəyişmir".

Yapon alimi Masaru Emoto isə zənzəm kristallarını mikroskop görüntüsündə araşdırıb. Suyun kristal nizamının dəyişən tezliklərə görə fərqləşdiyini görən alim zənzəm kristallarının zəng səsindən qaraldığını, Quran və azan səsindən isə parladdığını qeyd edib. Onun araşdırma yazılarında qeyd olunub ki, zənzəmin kristalları bir növ Kəbə evini xatırladır.

Zənzəm suyunun xeyri elmi cəhətdən isbat edilsə də, bu su elmin izah edə bilməyəcəyi bir çox möcüzələri özündə birləşdirir. İçilməsi savab olan suyun şəfaəti bütün dünyada dillər əzbəridir. Zənzəmin baş ağrısını kəsməyi və gözü işıqlandırmağı isbata ehtiyacı olmayan həqiqətlərdəndir.

Müsəlman təqviminin aylarının adları

Hicri-qəməri təqvim Həzrət Mühəmməd Peyğəmbərin (s) Məkkədən Mədinəyə hicrətindən hesablanır. Şəriət hökmlərində (məsələn, orucluq və s.) hicri-qəməri təqvimdən istifadə edilir. Bu təqvimdə il 354 və ya 355 gündən ibarət olur. Hicri-qəməri il hər biri 29 və ya 30 gün olan 12 aydan ibarətdir. Ayların adları ardıcılıqla belədir: Mühərrəm, səfər, rəbiül-əvvəl, rəbiül-axır, (və ya rəbiüs-sani), cəmədiyül-əvvəl, cəmədiyül-axır (və ya cəmədiyüs-sani), rəcəb, şaban, ramazan, şavval, zilqədə, zilhiccə.

TARİXİ AD BƏRPA OLUNMALIDIR

Son illər XII əsrin tarixi abidəsi olan Bakıdakı Ləzgi məscidi ilə bağlı bir sıra əsassız fikirlərin irəli sürülməsi ötən əsrin 80-ci illərində olduğu kimi, yenidən mübahisələr doğurmuşdur. Abidənin əsl adını göstərən lövhənin çıxarılması da mübahisələrə rəvac verir. "Ləzgi məscidi" sözləri yazılmış lövhənin asılması əleyhinə olanlar "xalqın adına məscid ola bilməz" deyirlər. Bu, hər şeydən əvvəl tarixi məxəzlərdən xəbərsiz olmağın nəticəsidir. Belə yanaşma ilə əlaqədar bəzi faktları xatırlatmaq istəyirik.

Qafqazda ayrı-ayrı xalqların və tayfaların adına məscidlərin tikilməsinin əsası VIII əsrdə qoyulmuşdur. Bu, ərəb xəlifələrinin işğal etdikləri ölkələrdə islamı geniş yaymaq üçün həyata keçirdikləri tədbir idi. Məşhur alim Mirzə Kazım bəyin 1851-ci ildə rus dilinə tərcümə edib çapdan buraxdığı "Dərbəndnamə" kitabında və bəzi ərəb məxəzlərində göstəriləyi kimi, hələ 733-734-cü illərdə sərkərdə Məsləmə ibn Əbd-ül Malik xəzərləri və ərəb vilayətlərindən Dərbəndə köçürülmüş əhalini 7 məhəlləyə bölərək, onların adına 7 məscid tikdirmişdi: Xəzər məscidi, Fələstin məscidi, Cazir məscidi, Qeysər məscidi və s. Sonralar yerli xalqların adlarını daşıyan məscidlər inşa olundu. XII əsrdə İçərişəhərdə tikilmiş Ləzgi məscidi də bu qəbildəndir. Lövhələrdə məscidin 1169-cü ildə inşa edildiyi göstərilib. 1967-ci ildə Moskvada çap olunmuş "Dağıstan tarixi"nin (rusca) I cildində həmin tarix 1162-ci il kimi qeyd olunub.

Ləzgi məscidi haqqında 1943-cü ildə tarixçi İ.P.Şəblikinin qələmə aldığı və həmin il SSRİ Elmlər Akademiyası Azərbaycan filialının Tarix İnstitutunun çap etdirdiyi "Памятники азербайджанского зодчества эпохи Низами" kitabında məşhur Azərbaycan alimləri S.Aşurbəylinin "Очерк истории средневекового Баку" (1964) və P.Göyüşovun "Azərbaycanın arxitekturası" (1986) kitablarında və digər məxəzlərdə məlumatlar vardır. İ.P.Şəblikinin kitabında yazılıb: "Köhnə qalanın cənub-şərq hissəsində, Qız qalasının yaxınlığında yaxşı qalmış, XII əsr abidəsi olan Ləzgi məscidi yerləşir... Yaxşı yonulmuş daşlardan tikilmiş bu məscid Abşeron tipli yaşayış otağını xatırladır." (səh. 130). SSRİ Nazirlər Soveti yanında Geodeziya və Kartoqrafiya Baş İdarəsinin 1979-cu ildə Moskvada çap etdirdiyi "Azərbaycan SSR-in atlası"nda verilmiş İçərişəhərin planında dövlət tərəfindən qorunan tarixi

abidələrdən birinin Ləzgi məscidi olduğu qeyd edilib. 1987-ci ilədək Azərbaycan və rus dillərində binaya vurulmuş lövhədə yazılmışdı: "Ləzgi məscidi. 1169 il. Mədəniyyət abidəsi kimi dövlət tərəfindən qorunur. Inv. №14".

Sonralar lövhənin çıxarılması ləzgi ictimaiyyətində narazılıq doğurmuş, tanınmış ləzgi şairi və publisisti İzzət Şərifov başda olmaqla bir sıra ziyalılar SSRİ-nin və Azərbaycan SSR-in dövlət orqanlarına müraciət etmişlər. Bu məsələ ilə əlaqədar 1987-1989-cu illərdə Azərbaycanın "Kommunist" qəzetində, SSRİ-nin "Наука и религия" jurnalında (1989, №1), həmçinin Dağıstanın ləzgi mətbuatında bir sıra məqalələr dərc olunmuşdur. Yalnız Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan, Respublika Prezidentinin "Azərbaycan Respublikasında yaşa-

amanəti olan belə abidələrə qayğı ilə yanaşmaq lazımdır. Əminik ki, respublikamızın əlaqədar təşkilatları da bu məsələyə qayğı ilə yanaşacaq, tariximizin ayrılmaz hissəsi olan Ləzgi məscidinin adı bərpa olunacaqdır.

Hazırda bu məscidin istifadəsində də bəzi problemlər mövcuddur. Vaxtilə Azərbaycan Respublikasının "Dini etiqad haqqında" qanununun tələblərinə uyğun olaraq "Samur" Ləzgi Milli Mərkəzinin təşəbbüsü və köməyi ilə "Samur" dindarlar icması yaradılmış, nizamnaməsi qəbul edilmişdir. Bu qurum 14 may 1993-cü il tarixdə Azərbaycan Respublikası Ədiyyə Nazirliyində qeydiyyatla alınaraq fəaliyyətə başlamışdır.

Milli Mərkəz "Samur" dindarlar icmasının fəaliyyətinin təmin edilməsi məqsədi ilə "Milli etiqad azadlığı

yan milli azlıq, azsaylı xalq və etnik qrupların hüquq və azadlıqlarının qorunması, dil və mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsi üçün dövlət yardımı haqqında" fərmanından sonra bu məsələyə yenidən baxılmış və 1994-cü ildə məscidin adı bərpa edilərək, qədim abidənin divarına Azərbaycan və ləzgi dillərində lövhələr vurulmuşdur. Təəssüf ki, bir neçə il əvvəl həmin lövhələr yenidən çıxarılmışdır.

İndi bu abidə "XII əsrin məscidi", "Aşur məscidi" kimi qələmə verilir. Məscidi Aşurun tikməsi məsələsi mübahisə doğurur. İ.P.Şəblikinin kitabında və digər mənbələrdə onun ancaq məhrabı düzəldiyi göstərilir. Köhnə məhrabın üzərində ustadnəcar Aşur ibn İbrahim Bakuvinin adı göstərilir. 1976-cı ildə çap olunmuş Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasının I cildində yazılıb: "Aşur İbrahim oğlu (?) 12 əsr Azərbaycan xarratı. Hicri 567 (1171-1172) ildə Bakıdakı (İçərişəhərdə) Ləzgi məscidinin məhrabını düzəltmiş, onu nəfis ornamentlərlə bəzəmişdir. (Səh. 516)." Təzə məhrab 1908-ci ildə düzəldilmişdir.

840 ildən çox "Ləzgi məscidi" adını daşımış qədim abidənin adının dəyişdirilməsi təəssüf doğurur. Əsrlərin

haqqında" qanunun 17-ci maddəsinə əsaslanaraq, Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinə müraciət etmişdir. Müraciətdə "İçərişəhər" dövlət tarixi-memariq qoruğu ərazisində, A. Zeynallı küçəsinin 55 sayılı ünvanında yerləşən Ləzgi məscidinin binasının icmanın istifadəsinə verilməsi xahiş olunmuşdur. Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti başçısının 28 yanvar 1994-cü il tarixli, 116 sayılı sərəncamı ilə adı çəkilən məscid mövcüd vəziyyətdə "Samur" Ləzgi Milli Mərkəzinə icarəyə verildikdən sonra dini icma burada ölkə qanunlarına uyğun fəaliyyət göstərmişdir.

Son illər "Dini etiqad azadlığı haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa edilmiş əlavələri və dəyişiklikləri əsas tutaraq "Samur" dindarlar icması Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinə, Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş Üzrə Dövlət Komitəsinə, Ədiyyə Nazirliyinin müvafiq strukturlarına məktubla müraciət edərək, icmanın reyestrə qeydiyyatla salınmasını və fəaliyyətinə kömək göstərilməsini xahiş etmişdir. Təəssüf ki, bu məsələlər hələ də öz həllini tapmamışdır.

Sədaqət KƏRİMOVA,

Müəffər MƏLİKMƏMMƏDOV

DƏHŞƏTLİ QƏRAR

İraq hökumətinin qərarı ölkədəki hüquq müdafiəçiləri ilə yanaşı, dünya mediasını da şoka salıb. Rəsmi Bağdad ölkədə 9 yaşdan yuxarı qızların ərə verilməsini və onların nigahlarını qanuniləşdirmək niyyətindədir. Hazırda İraq qanunvericiliyinə görə, 18 yaşına çatmamış şəxslər ailə qura bilməzlər. Fəqət İraqda 14-15 yaşlı qızların ərə verilməsi, hətta 8-9 yaşlı qızların məcburi nigahı adi hal sayılır. İraqın sabiq baş naziri Əyyad Əlaunin

dediyinə görə, 9 yaşına çatmamış qızların ərə verilməsini heç bir halda leqallaşdırmaq olmaz. "Bu vəhşilikdir,

insan haqlarının tapdanması, mənəviyyatsızlıqdır. 9 yaşlı olmamış uşağı ərə verən adama onu "arvad" edən şəxs əslində həbs olunmalıdır. Biz isə belə "nigah"ları qanuniləşdiririk" - Ə.Əlau deyib.

Məşhur hüquq müdafiəçisi Həna Ədvar isə söyləyib: "Belə çıxır ki, İraqda qadınlar kişilərin cinsi istismara məruz qoyduqları vasitə, dilsiz-ağızsız alətdirlər".

Beynəlxalq "Human Rights Watch" təşkilatı İraq parlamentinə müraciət edərək qanun layihəsini rədd etməyə çağırıb.

Həqiqəti danışmaq istəyirsənsə, həmişə dalaşmaq üçün hazır ol.

Ləzgi atalar sözü

ЧІАЛАВ АКАТАЙВАЛ ЭГЕЧІ ТИЙИН ам чІурзавайбурун вилик пад кьан

Гьурметлу редакция! Чна квез ихьтин чар рахьурун дуьшуьшдин кар туш. Халкьдин мефт, халкьдин мез тир «Самурди» хайи чІал хуьн ва вилик тухун патал арадатІана женг чІугвазва. Гьавиляй кІелзавайбуру адаз лезги чІалан женгчи лагдай тІвар ганва. Гьакьикьатдани газетдин чІалан мишвили ва иервили чун гьейранарзава. Гила маса газетрини журналри адалай чешне кьачузва. И рехь гележегдани давамарна кІанзава.

Чаз малум хьайивал, 1997-2012-йисара газетдин чинриз чІалаз талукьарнавай 400-дав агакьна макъалаярни очеркар акъатнава. И макъалайрихь галаз алакьалу яз редакцияди 3800-далай гзаф чарар кьачуна. 4000 кас чІалан дискуссиядик эгечІна. Куьне и дискуссиядив неинки чи лезги алимар, гьакІ кьещепатан уьлквейрин чІалан пешекарарни агудна. Россиядай, Кьзахстандай, Туьркиядай, Германиядай, Франциядай, Норвегиядай, Англиядай, Америкадин Садхьанвай Штатрай ва маса уьлквейрай шумудни са чІалан алимар редакциядиз илифна. Куьне газетдин чинриз абурукай макъалаярни акьудна.

Авайвал лугьун, «Самурдин» «ЧІал», «Диде», «Диде гьарай, дидед чІал гьарай...», «Дидед чІал гьа гьалда ава?» тІварар ганвай чинар гзаф метлебуру я. «Чи чІал, чи тІал», «Гафарни хьун, абурун иервални», «Лезги чІалакай ихтилатар», «ЧІалан мишвил хуьн», «Акатайвал кьхьмир», «Самурдин гафалаг» рубрикайрик кваз гузвай материалар хайи чІал кІанарзавайбуру, адан мишвил хуьз, ам вилик тухуз куьмек гузвайбуру я. Куьне «Самурдин гафалаг» рубрикадик кваз 3000-дав агакьна кьадим ва чІалан куьгьне кьатарик акатзавай гафар арадал хкана, цІудралди лезги топонимриз илимдин рекьелди баянар гана. Ибуру гьар са лезгидихь дамах кутадай делилар я. Ибуру зурба алакьунар я ва чна и рекьай квез мадни чІехи агалкьунар тІалабзава.

Гила чахь кьалабулух кутазавай са месэладикай лугьун. Эхиримжи йисара Азербайжанда лезги чІалал акъат-

завай чапдин органрин, ктабрин кьадар кьвердавай пара жезва. Им рикІ шадардай кар я. Абурун кьадар мадни пара хьурай. Амма авайвал лугьун хьи, Азербайжанда лезги чІалал акъатзавай са бязи журнал ва ктабар кІелдайла инсандин рикІ тІар жезва. Вучиз лагдайтІа абуру акатайвал кьхьенва. Са вахтунда чи тІвар-ван авай алим Гьажибег Гьажибегова лагьанай: «Вичин дидедиз гьурмет ийизвай касди вичин чІалазни гьурмет авуна кІанзава.» ЧІал вилик тухузвайди я лугьун са бязи ксари лезги чІалан тІебиатдив кьан тийидай гафар арадиз гьизва. ЧІал вилик

КЪАЛАБУЛУХ КВАЙ ЧАР

тухун – им чІала вичи кьуллугьзавай халкьдин, а халкьдин векилрин фикирар авайдалай генани ачухдиз, авайдалай генани хьсандиз, авайдалай генани дериндай лугьун алакьунин мумкинвилер артухарун лагдай гаф я. ЧІал гьерекатдик квайди я. Гагь а гьерекат зарбди жеда, гагь гьерекат яваш жеда.

Алай чІавуз Азербайжанда журналар, ктабар, антологияр акьудзавай са бязи ксари чпиз чІалан кьанунар тийижиз, адак герек тушир гьерекат кутадай алахьунарзава. Инал чи машгур чІалан алим Мегьамед Гьажиева лагдай гафар рикІел кхезва: «Лезги чІал хуьн патал ам хьсандиз чирна кІанда.» Бес са бязи ксар чІал хьсандиз чин тийиз, чеб пешекар тушиз вучиз лезгидалди ктабар акьудиз алахьзава? Чаз ктабар лазим я, амма хайи чІалак рехне кутадай ихьтин ктабар ваь. Эгер абуруз и рекьелди машгур жез кІан ятІа, мумкин кар туш. Ваь, гьакьикьатдани хайи чІалал рикІ алагІа, чІал вилик тухуз кІанзавагІа, кьуй эвел ам хьсандиз чиррай.

«Самурди» 2012-йисан 16-мартдиз Россиядин Илимрин Академиядин ЧІалан Институтдин директордин заместитель, филологиядин илимрин доктор Михаил Егорович Алексеева чи чІалакай лагьанвай гафар чапнава:

«Лезги чІал вичихь хьсан гележег авай чІал я. Адал рахазвай, ам кІанзавай инсанар пара ава. Абуру садрани хайи чІал гадардач... Са делилди рикІ шадарзава – лезги чІалан алимрин кьадар кьвердавай пара жезва... Лезги кьхьинрин чІал гзаф иер, вичивай вири фикирар вижеваз лугьун жедай, везинлу чІал я.» Бес вучиз са бязи жуванбуру хайи чІал чІурзава?

Ихьтин чІуру гьаларихь галаз чи арифдарри гьамиша женг чІугурди я. Гьажибег Гьажибегова 1928-1929-йисара «Цийи дуьнья» газетдин чинриз акьудай «Дидед чІалалди савадсувал терг ийин», «Дидед чІалариз сад лагдай чка», «Чи актив рахазвай чІаларикай са кьве гаф» ва маса макъалаяр, алаатай асирдин 60-йисара Кьуба патал «РикІин гаф» эдебиятдин кватІалди чІал чир хьийин ва хуьн патал авур алахьунар, Дагьустандин лезги чІалал акъатай «Коммунист» газетда 1961-1971-йисара чап хьайи макъалаяр рикІел хкун бес я. Гила и процесс чи чІалан алимри, журналистри, кьелемэгьлийри давамарна кІанзава.

Гьурметлу редакция! Кье чІал мишхиз хуьн халкьдин гегьенш кьатарни тІалабзава. Гьавиляй чна квевай ийир са тІалабун ава. Чка атунивай лезги чІалак рехне кутазавай ктабрикай ва печатдин органрикайни кьхьихь. Абурун авторриз дуьз рехь кьалура. ЧІалав акатайвал эгечІзавай, ам чІурзавайбурун вилик пад вахтунда кьун тавуртІа, ахпа геж жеда.

Гьурметдалди:

Агьмедулагь ГУЬЛМЕГЬАМЕДОВ,
филологиядин илимрин доктор, профессор, РАЕН-дин академик

Фаида ГЬАНИЕВА,
филологиядин илимрин доктор

Гьаким КЬУРЬАН,
филологиядин илимрин доктор, зари

Фейзуддин НАГЬИЕВ,
филологиядин илимрин доктор, зари

Дагьустан Республикадин
Магьачкьала шегьер

Акьул гвайдаз
рахадай чка чида.

Лезги халкьдин
мисал

Цийивилер

www.samurpress.net

220 ЙИС ХЬАНА

Кьубадин Кьацу Театрда тІвар-ван авай алим ва зари Абаскьулу Агьа Бакиханован 220 йисан юбилей кьейд авуна. Иниз кватІ хьайибур алимдин Амсар хуьре авай квал-музейдиз фейидалай кьулухь мярекатдик эгечІна. Тедбирдал республикадин меденитдин ва туризмдин министрдин сад лагдай заместитель Вакиф Алиев рахана. Ада А. Бакиханован уьмуьрдин рекьикайни яратмишунрикай гегьеншдиз малумат гана. Инал рахайбуру А.Бакиханова вичин Азербайжандин ва Дагьустандин халкьарин тарихдиз талукьарнавай машгур «Гуьльустани-Ирем» ктабда археологиядинни тарихдин материалрикай, пачагьринни ханарин указрикай, диндин ктабрикай, «Авестадикай», гуржи ва лезги летописрикай, гьакІни маса чешмейрикай менфят кьачунвайди кьилди кьейд авуна.

МАЖИБАР ХКАЖДА

Виликан йисарив гекьигаила гила Азербайжанда илимдиз генани пара пулар харажзава. Идалай гьейри «Азербайжандин Милли Илимрин Академия 2020-йисалди вилик финин концепцияни» гьазурнава. Фикирда кьунвай вахтуналди илимдиз серфзавай пулуни кьадар гьукуматдин бюджетдин 4 процент кьван артухарда. Гьа ихьтин тедбиррик кваз виликай кьвезмай 5 йисан кьене алимрин мажибар кьведра артухарда. Илимдиз цийивал гьайи алимриз генани пара кьайгьу кьалурда.

Эхиримжи йисара Шеки райондин хуьрер абад авун патал са кьадар кар алай месэлаяр гьялнава. Са бязи хуьрериз хьвадай цингунгарар гьанва, цийи мектебар эцигнава. Гьа и кардихь галаз санал рекьер гьунгьуна хтунизни кьелелай фикир гузва.

КЪАЙГЬУ ЧІУГВАЗВА

Азербайжан Республикадин Президент Илгьам Алиеван серенжемдалди райондин Ашагьи Гуьйнуьк, Баш Гуьйнуьк ва Баш Шабалыд хуьрерин рехь гьунгьуна хтун кьарардиз кьачунва. И кар патал гьукуматди 3,3 миллион манат пул чара авунва.

ДАГЬУСТАН ВИЛИК ФИЗВА

Дагьустандин экономика йисандивай вилик физва. Ина текса 2013-йисуз 14 миллиард манатдин проектар кьилиз акьуднава, агьзурралди цийи кваллахдай чкаяр кардик кутунва. Инвесторин пулуни такьатралди йикьа 600 тон шуьше гьасилдай чІехи завод эцигнава. Алай вахтунда вичин кьимет 540 миллион манат тир салан майвар гьасилдай комплекс эцигна кутьягьзава.

Республикада уьзуьмчивал

вилек тухун патал агьзур гектарралди цийи багьлар кутазава. И мукьвара Дагьустанда чиликай газ ва нефт хкудун патал кьилди гьукуматдин компания арадал гьанва. Исаятда республикадин бюджетдик квачир инвестициядин проектрин реестрдик 45 чІехи кархана акатзава. Санлай абурун кьимет 196 миллиард манат я. Алай вахтунда экономика вилик финин динамикадал гьалтайла Дагьустан Россияда сад лагдай чкадал ала.

КЦИАРВИ АКАДЕМИКАР

Камил Айдазаде

Информатикадин илимдин рекъйи вири дуньядиз сейли тир Камил Айдазаде нефт ва газ гъасилдай технологиядин процессар идара авунин системаяр чирунин рекъйи гъаф зурба алим я. Физикадинни математикадин илимдин доктор, профессор Камил Режебан хва Айдазаде 1950-йисуз Кцар шегъерда дидедиз хъана. Азербайжандин Гьукуматдин Университет акъалтйарай ам Азербайжандин ИА-дин Кибернетикадин Институтда квалалах акъвазна. Гьуьгуьнлай ада АГУ-дин Гьисабар Тухудай Меркезда, Кибернетикадин Институтда секторриз регьбервал гана.

1978-йисуз К.Айдазадеди кандидатвилдин диссертация хвена. 1979-1994-йисара алимди «Нефтьгазавтомат» твар ганвай илимдинни гъасил авунин сад хъанвай тешкилатда сектордиз ва отделдиз регьбервал гана, директордин заместительвиле квалалахна, 2004-йисал къведалди Кибернетикадин Институтда отделдин чехиди хъана. Гъаф йисара АГУ-да тарсар гайи К.Айдазаде 2004-йисалай Азербайжандин Гьукуматдин Нафтгадин Академияда практика-

Алай йисан 30-июндиз Азербайжандин Милли Илимрин Академиядиз сечкияр кьиле фена. Чинеба сес гуналди тухвай сечкийра 26 кас академиядин гъакъикъи уьзвивиле хъана. Член-корреспондентвилдин дережадив агакъай 50 касдикай къвед кцарвияр я: информатикадин хилйай Камил Айдазаде, механикадин хилйай Гейлани Панагъов.

Им Камил муаллимдин уьмуьрда къуд лагъай, Гейлани муаллимдин уьмуьрда

лагъайтла, къвед лагъай сечкияр тирди фикирда къуртла, и нетижаяр гьикъван рикл шадардайбур ятла къатлун четин туш. Хуш хабарди и къве алим мукъувай чизвай вирибурук руьгь кутуна. Вучиз лагъайтла абур чтин уьмуьр кыляй-къилди илимдиз серф авунвай халисан женгъияр я. Зегъметдал рикл алай, гъахъ вине къадай, гаф чинал лугъудай виклеъ ва къени инсанар тирвилйай и хъсан хабарди вири шадарна.

Гейлани Панагъов

демиядин диссертацияр хуьнай Илимдин Советдин уьзви я.

Гейлани Панагъова жими затлар куьз жедайла гидродинамикадин месэлайра электрокинетикадин нетижаяр фикирда къунин важибувал къалурнай ва сифте яз дисперсдин системайра арадиз къвезвай токдин механизма винел акъуднай. Алимди ньютонтушир жими затларин реологиядин параметрияр гуьнгуьна хтуна, физикадин хилерин роль ачухарнай. Алимди са жерге теориядин ва экспериментрин ахтармишунар тухвана, цийи нетижаяр къуна.

Г.Панагъов 170-далай гъаф илимдин квалалахрин автор я. Абурукай 80 къецепатан уьлквейра чап хъанва. Адан 55 илимдин квалалахди РФ-дин ва Азербайжан Республикадин патент къачуна. Алимди арадиз гъайи технологияриказ Азербайжанда, РФ-да, АСШ-да, Китайда, Вьетнамда гегъеншдиз менфят къачузва. 5 илимдин грантдиз регьбервал гайи алимди 5 касдив кандидатвилдин диссертация хуьз туна.

С.КЪАЙИНБЕГАН РУШ

дин метлеб авай математикадин кафедрадин къил я. Адан регьбервилек кваз и коллективди 10-далай виниз конкурсра ва грантра иштиракна, сад лагъай чка къуна.

1989-йисуз докторвилдин диссертация хвейи, 1991-йисалай профессор тир К.Айдазадеди нефт ва газ гъасилдай технологиядин процессар идара авунин системаяр чирунин рекъйи къунвай илимдин нетижаяр Ямбург ятахда кардик кутуна. 1981-1989-йисара Цийи Уренгой идара авунин система арадал гъуниз регьбервал гана. 1988-йисуз ада яратмишай газконденсатдин ятахар фад ва дуьз идара авунин системади Москвадин, Киевдин, Краснодардин ва Саратовдин илимдин ахтармишунрин институтри иштирак авур конкурсра сад лагъай чка къуна. Нетижайда Ямбургда лезги алимдин система кардик кутуна. Къедалди Цийи Уренгойда ва Ямбургда К.Айдазадедин кадрйири квалалахна ва абур ина кылиш пешекара яз гьисабзава.

Алимди нефт акъуддай насосдин станциярин операторар ва диспетчерар патал математикадин кутугай программа арадал гъана. Гьисабар квалалахна туна тухунин теориядай ва технологиядин процессар идара авунин системадай

зурба агалкъунар къазанмишай адан чилин кланик гидрогазодинамикадин месэлайриз талукъарнавай илимдин квалалахтар тай авачирбур я.

К.Айдазадедин графрин теориядикай менфят къачуна арадал гъайи математикадин моделди практикада гъаф месэлайр гъалдай мумкинвал гана. Ада «Союз-Аполлон» акахъай гъалкъадин кинематикадинни динамикадин анализар, аппаратди лув гузвай траектория дуьздаказ тайинардай гьисабар тухвана. Алимди къунвай илимдин нетижайрикай Азербайжандин, гъакъилни виликан СССР-дин халкъдин майишатди гегъеншдиз менфят къачуна. Ам 2000-йисуз чи республикада компьютердин куьмекдалди сечкияр тухунин система яратмишай ксарикай сад я.

2010-йисуз «Азербайжан Республикадин лайихлу муаллим» гьуьрметдин тварциз лайихлу хъайи К.Айдазаде 390-дав агакъна илимдин квалалахрин автор я. Адан 218 илимдин квалалах къецепатан уьлквейра чапдай акъуднава. Лезги алимдин регьбервилек кваз 2 касди докторвилдин, 19 касди кандидатвилдин диссертация хвена.

Вич 2003-йисуз РФ-дин Тебии Илимрин Академиядиз хъанавай Гейлани Панагъов гъа йисуз В.И.Вернадскийдин тварунихъ галай гимишдин медалдиз лайихлу хъанай.

Техникадин илимдин доктор Панагъов Гейлани Мингъажан хва 1954-йисуз Кцар райондин Уьнуьгърин хуьре дидедиз хъана. Хуьруьн юкъван мектеб куьтыгъна Азербайжандин Нафтгадинни Химиядин Институтдик экечна. Инаг тафаватлувилелди акъалтйартай жегъилди гьуьгуьнлай институтдин аспирантурада клелна. Ада 1986-йисуз техникадин илимдин кандидатвилдин диссертация хвена.

1988-йисуз ам конкурсдин рекъелди Азербайжандин ИА-дин Математикадинни Механикадин Институтдин илимдин чехи къуллугъчвиле тайинарна. Алимди исятда гъа институтда лабораториядиз регьбервал гузва.

1996-йисуз ада докторвилдин диссертация хвена. 1999-2001-йисара Г.Панагъов Азербайжандин Кылиин Атгестациядин Комитетдин экспертрин советдиз хъана. 1998-йисалай Математикадин ва Механикадин Институтдин Илимдин Советдин ва Азербайжандин Нафтгадин Ака-

ТАРИХ АВАЙВАЛ

ГЕНЕРАЛДИКАЙ ГЪИКИ НАИБ ХЪАНАЙ?

Шейх Мегъамед Ярагъви кьиле аваз Дагъустанда арадал атай, гьуьгуьнлай Къазимегъамеда, Гемзет бегди ва Имам Шамила давамар хъувур гьерекадихъ галаз алакъалу тир са бязи месэлайр къедалди хъсандиз чирнавач. Гьуьжет алай месэлайрикай сад Илисудин султан генерал-майор Даниял бег Илисудидихъ галаз алакъалу я. Урус къушундин генерел вучиз Шамилан патаз элячйнай? Ам гъикл наиб хъанай? И вакъийа лезгийри гьихътин роль къугъванай?

Урус чешмейра вичин твар «Даниял Бек-Султан Элисуйский» хъиз гъатнавай и къагъриманди Илису султанлухда ва Лезги-Жар вилайтда яшамин жезвай лезгийрин, цахуррин, аваррин патай чехи гьуьрмет къазанмишнавай. Гъавилай Шейх Мегъамед Ярагъвидиз ам дагъвийрин гьерекадихъ ялиз кланзавай. Вучиз лагъайтла Ярагъвидин ният имамат туйкъуьрун тир. Сифте яз ада и месэла Къазимегъамедалай гьуьгуьнлиз имам хъайи Гемзет бегдиз ракъурай чарче къарагъарнай. Шейхди хъеней: «Урус пачагъ ханарин ва беглерин куьмекдалди чи чанда кичл тваз алахъзава. Амма и кичл алатга, зи хва. Чна гъам ина, Гъам Ахцега, гъам Къубада ва гъамни Балакенда имамат туйкъуьрна кланзава.» (Килиг: **Описание экспедиции дагестанского**

военно-окружного начальника М.П.Ланского в Северный Дагестан против Гамзат-Бека. «Дагестанская правда», 17 сентября 1994 г.)

Вичихъ гъа ихътин ният аваз Шейх Мегъамед Ярагъвиди ахцегъви Асваравай Даниял бегдихъ галаз и кардин патахъай рахунар тухун тлалабнай. Вучиз лагъайтла Асварни Илисудин султан клеви дустар тир. Архивдин чешмейрай малум жезвайвал, сифте яз Даниял бегдинни Имам Шамилан арада алакъаяр яратмишайдини ахцегъви Асвар я. Гьуьгуьнлай Даниял бегдиз Имам Шамилахъ галаз къуватар галкъурна урусрин аксина женг члугун меслят акур Асвара адаз женгинин тларатл багъишна. Лацу материалдикай тир и къуд пиплин тларатлдин къерехрай цар члугунвай. Юкъва зуракл вацран шикил ва ранглу парчадикай атлана алкъурнавай элкъвер авай. Алай вахтунда и тларатл Дагъустандин тарихдинни архитектурадин музейда хуьзвай къве тларатлдикай сад я. Асвара Даниял бегдиз багъишай тларатлдал араб члалалди икл хъенва: «Регъимлу ва мергъяматлу Аллагъдин тварцелди! Чна ваз гъакъикъат авайвал лагъана хъи, Аллагъди ви гунагърилай гъил къачурай, галайвална вун дуьз рекъиз акъудрай. Гъалибвал ва агалкъунар Аллагъди гуди! И тларатл келвалей Аллагъдин чла-

лахъ хуьх лагъана ваз эвер гузвай кесибрин кесиб, Ахцегай тир Асваран патай пишкеш я. Аллагъди вун дуьз рекъиз акъудрай ва ваз гъалибвал къисмет авурай.»

И вакъиадилай гьуьгуьнлиз Даниял бег Шамилан патаз элячйнай урус пачагъдин Къафкъаздин къушунриз регьбервал гузвайбур вучатлани тийижиз амукънай. Вучиз лагъайтла Даниял бегди урус пачагъди вичиз ганвай орденар, чехи мажиб ва маса шартлар кваз такъуна ихътин къарар къабулнай. Вичик гъаф къалабулух акатай генерал-майор Шварца Къафкъаздин сердердал ракъурай рапортда (1844-йисан 6-июль) икл хъенвай: «...Накъ за жуван жасуривай къачур малуматрив къадайвал, гене-

рал-майор султан Даниял Элисуйскиди Шамилан патаз элячлун патал мискинда къин къуна ва вичин раиятривни къин къаз туна. Хабар агакъарнавайбур ихтибарлу ксар ятлани, зун императордин патай къайгъу акунвай урус генералди ихътин хиянаткарвал авунин члалах туш, амма жува къачузвай чарарилай икл тирди тестикъ жезва...» (Килиг: **ЦГВИА, ф. ВУА, д. 6544, л.л. 12-13**).

И рапортдай акъазвайвал, Даниял бег Шудухардин къазидин куьмекдалди Шамилав агатиз алахънай. И карда адаз Асвара куьмек ганай. Хабар вичив агакъайла урус пачагъди фигъилдал гъил вегъена. Адан буйругъдалди генерал-майор Шварц Даниял бегдиз басрух гуз эгечйна. Шварцан къушун лагъайтла, лезгийрикай туйкъуьрнавайди тир ва женгера абурув къведайди авачир (Килиг: **Хаджи Мурад Доного. Кавказская война и Южный Дагестан. Махачкала, 1998. С. 46**). 1844-йисан 8-июлдиз и къушунди Гуьллуьк хуьруьн патав Даниял бегдин клеретлар куькварна. 14-июлдиз Агатай хуьруьн патав даяе давамна ва мад гъилера Даниял бег магълуб хъана. 21-июлдиз Илисуда кьиле феий пуд лагъай даяеда Шварцан къушундин хурук таб гуз тахъай Даниял бег дагълариз, айнаи Шамилан патав катна. Шамила ам хъсандиз къабулна. Имаматда Даниял бегдихъ хъсан

гьуьрмет, къилди къушун авай. Адавай гъатта женгера чешнелу хъайибуруз вичин тварцелай орденарни гуз жезвай. Амма Имам Шамила вич Калугада суьргъунда авайла лагъайвал, адакай хъсан къушундин регьбер хкатнач, адавай женгера чехи агалкъунарни къазанмишиз хъанач.

Машгъур лезги алим Гъасан Алкъвадарвиди вичин «Асари Дагъустан» ктабда Даниял бегдикай икл хъенва: «Шамил эфендиндин къушундин регьберрикай сад Даниял Султан тир. Илисуда дидедиз хъайи и кас эвел урус къушундин генерал, чехи мулкарин гъаким тир. Гьуьгуьнлай ам Шамил эфендиндин патаз элячйна ва гъаф вахтунда адан табиьвилек кваз Дагъустанда амукъна. Ада вичин руш Шамил эфендиндин гададиз гана ва абур генани мукъва хъана. Шамил эфенди Россиядин пачагълуьгъди есирда къурла и пачагълуьгъди Даниял Султанан тахсирдиллай гъил къачуна, адаз цийи кьилелай виликан чин вахкана ва пуд агъур манат мажиб гана. Ахпа ам Туьркиядиз куьч хъана ва гъана кьена...» (Килиг: **Гъасан-Эфенди Алкадар. Асари-Дагестан. Махачкала, 1994. С. 135**).

Гъайиф къведай кар ам я хъи, Даниял бегдин уьмуьрдин Туьркияда феий йикъар икъван гагъди садани туплалай авунвач.

Муьзеффер МЕЛИКМАМЕДОВ

НАРИСУЕМ ВМЕСТЕ СКАЗКУ

12 июля в рамках проекта Saucult Azerbaijan в селе Пирал Кусарского района состоялось мероприятие для детей под названием «Нарисуем вместе сказку!».

Saucult это международный, межкультурный проект, поддерживающий локальные мероприятия и инициативы, направленные на поддержку культурного, этнического и религиозного разнообразия на Южном Кавказе.

Целью Кавказской Культурной Инициативной Сети (сокращенно Saucult), созданной при поддержке Программы по культуре Восточного партнерства Европейской комиссии, является заново открыть культурное разнообразие на Кавказе, которое является ключом продолжительного, творческого процветания и развития региона. На протяжении трех лет существования программы были выбраны участники, работающие в сфере культуры, которые посетили специальные обучающие программы. В Азербайджане Saucult сосредоточен на улучшении культурного участия и доступа к культуре в сельских регионах.

В проекте участвуют и представили лезгинской общины Азербайджана Лейла Амирова, Рамиз Бутаев и Лала Сидирова. Их идея состояла в том, чтобы разнообразить досуг детей во время летних каникул, привить им любовь к чтению. Мероприятие с участием более 40 детей проходило в средней школе села Пирал. Детям были розданы маленькие разрозненные картинки, которые им предстояло перерисовать на отдельные листы бумаги, а затем собрать воедино, как пазл. Только так можно будет узнать, какого сказочного персонажа они все вместе рисовали.

Одним на картинке достались яблоки, другим голова дива, третьим кинжал воина. Нарисовав все картинки, дети собрали их воедино и узнали Меликмамеда – героя азербайджанских сказок. Столь необычный метод рисования настолько понравился детям, что они решили порисовать еще на

тему «Моя сказка». Самым активным участникам были розданы сказки на азербайджанском, лезгинском и русском языках. Особым интересом у детей пользовалась книга Седагет Керимовой под названием «Рагъ хьуьрзэва». Не отходя от школы, сидя на ступеньках, дети рассматривали книжки, делая друг с другом впечатлениями. Ведь этот воскресный день они провели так весело и интересно.

Лейла АМИРОВА

ЗНАЕТЕ ЛИ ВЫ?

Альберт Эйнштейн, один из величайших умов XX столетия, в школе демонстрировал сильную склонность к лени и малые способности к учебе. Настолько малые, что Эйнштейн даже не смог получить аттестата зрелости, который выдавался по окончании гимназии, и не с первого раза поступил в Цюрихский Политехникум.

Правда причиной слабой неуспеваемости Эйнштейна был не низкий интеллектуальный уровень будущего гения. По его собственному признанию, современные ему методы обучения удушали «священную любознательность, свойство, необходимое для научных изысканий». Он считал очень вредным механическое заучивание информации учащимися, что на корню убивало любой творческий процесс, который мог зародиться в головах учеников. Есть о чем задуматься, ведь в нашей образовательной системе дела обстоят так и поныне...

* * *

«Величайший британец истории» Уинстон Черчилль, легко мог избрать другую карьеру – он мог стать писателем-романистом. В феврале 1900 года в Англии тиражом 1500 экземпляров вышел первый и единственный его роман «Саврола или история революции в Лауралии».

Возможно, У. Черчилль и пополнил бы ряды выдающихся английских романистов, хотя тогда отзывы критиков не были восторженными. В «Таймс», например, писали: «Уинстон Черчилль является хорошим военным корреспондентом, но он не романист». Но в октябре 1900 года 26-летний Черчилль был избран членом палаты представителей от Консервативной партии, и началась блестящая политическая карьера будущего премьер-министра Великобритании. Как бы то ни было, но в 1953 году Черчилль был удостоен Нобелевской премии именно по литературе.

ОЧАРОВАННЫЙ РЕМБРАНДТ

Великий живописец Рембрандт Харменс ван Рейн очень любил свою жену. Он до конца так и не смог отделаться от навязчивого образа Саскии. Другие женщины приходили в его жизнь и уходили из нее, не оставив особенного отпечатка. А покойная супруга до сих пор смотрит на нас со многих его бессмертных полотен.

Его талант был полностью оценен и признан при жизни. Полотнами художника восторжались сильные мира сего. Денежные заказы сыпались, как из рога изобилия. Но только вот старость он встретил в забвении и нищете. Второе признание Рембрандт получил уже после смерти. Его лучшие работы и лучшие дни были осуждены любовью к самой прекрасной женщине в его жизни - Саскии.

Рождение гениального голландца было ознаменовано необычными обстоятельствами: его мать, супруга почтенного владельца мельницы Хармена ван Рейна, мечтала о девочке и поэтому хотела назвать ее в честь прабабушки - Ремеджий. Но родился мальчик, и изобретательная женщина взяла три первые буквы от Ремеджи и добавила к ним мужской суффикс «брандт». Разочарование, которое принес родителям пол ребенка, полностью компенсировалось талантом мальчика к рисованию. Он с детства проявлял себя как самый выдающийся из девяти детей мельника. После окончания школы Рембрандт недолго изучал право, но вскоре потерял к нему интерес. И посвятил себя живописи и рисованию.

Уже в возрасте 19 лет он открыл в своем родном Лейдене мастерскую, куда с 1627 года молодые люди приходили учиться живописи. Вскоре «курсы», возглавляемые Рембрандтом, стали пользоваться большой популярностью. Но и роль учителя рисования быстро наскучила живописцу.

В 1631 году он перебрался в Амстердам. Там быстро нашупал золотую жилу. В те годы в среде богачей расцвела мода на интерьеры, украшенные живописными портретами их хозяев. Художник изобрел

собственную манеру письма. На своих полотнах он не приукрашивал модели. На лицах современников, изображенных ван Рейном, отражалась духовная жизнь. Их глаза светились теплом и человечностью. В те дни проповедники в голландских церквях говорили пастве о бренности денег и о важности именно духовности. Рембрандт изображал обеспеченных заказчиков в строгих одеждах: о богатстве говорили дорогие ткани и драгоценности. На него сыпались самые дорогие заказы.

С Саскией ван Эйленбурх художник познакомился в доме ее родственника, известного знатока антиквариата, который с некоторых пор стал интересоваться Рембрандтом. Шел 1633-й. Саскии исполнилось 21 год. Она была младшей дочерью бургомистра города Лемуардена. Рано осиротевшая обладательница огромного приданого беззаботно проводила время в домах своих многочисленных родственников. У нее было много братьев и сестер.

Сегодня, наверное, мало кто посчитал бы ее красивой. Полная, белотелая, с намечающимся двойным подбородком, круглыми глазами под блекловатыми ресницами, Саския вряд ли соответствует нынешним канонам красоты. У нее не было отбоя от женихов. Но такой успех можно отнести на

счет солидного приданого, которое за ней давали. Первые рисунки и картины, на которых изображена Саския, показывают веселую пышную девушку - красавицу эпохи барокко. Рембрандт был предельно честен в своих творениях. Он одухотворял, но не приукрашивал модели.

В 1634-м Саския стала женой художника. Семья невесты считала его неудачным женихом. Во-первых, живопись - не самое стабильное занятие. Во-вторых, ван Рейн был низкого происхождения. В-третьих, Рембрандт был склонен к мотовству и жил, денег не считая. В-четвертых, жених был внешне весьма непривлекателен. Супруги переехали в четырехэтажный дом, который художник купил в одном из самых престижных районов Амстердама. Свое новое жилище Рембрандт стал набивать предметами искусства всех видов: полотнами старинных мастеров, старым оружием, рыцарскими доспехами, масками древнегреческих богов. Деньги, заработанные тяжелым трудом, текли сквозь пальцы, как вода.

За восемь лет супружества Саския родила четверых детей. Трое из них - Ромбертус и две Корнелии - умерли вскоре после рождения. Женщина тяжело переживала эти потери. А супруг ее забывался в работе и скупке предметов искусства, которые пре-

вратили его дом в какой-то странный музей. Ван Рейн стал делать долги: на удовлетворение всех его желаний денег не хватало.

Он писал не только на заказ. Вдохновение требовало работ и для души. И Рембрандт рисовал Саскию: в виде богини Флоры, в виде Данаи; он облачал ее в богатые наряды - в парчу и бархат, в жемчуга и золото. Саския мучила не только болезнью и смертью малышей. Ей приходилось скрашивать приступы бешенства мужа, вдохновлять его, внушать ему уверенность в себе, и главное - вести переговоры с кредиторами, прося их о бесконечных отсрочках.

В начале осени 1641 года Саския произвела на свет их последнего ребенка - мальчика, которого окрестили Титусом. К моменту появления на свет сына женщина была уже безнадежно больна. Меньше чем через год после его рождения Саския скончалась от чахотки. Рембрандт остался один с крошечным ребенком. Мальчик, которому через 27 лет была также уготована смерть, стал главной отрадой отца. Художник оставил много картин, на которых изображен Титус - юноша с мягкими, как у матери, чертами лица. К сожалению, и своего любимого ребенка ван Рейн пережил...

Рембрандт рисовал Саскию и после ее смерти. На этих полотнах он отразил тоску по главной музе и самой любимой женщине всей своей жизни. После смерти любимой жизнь великого художника пошла наперекосяк. Появлялись женщины. Одна из них родила ему дочь - опять Корнелию, которая пережила отца.

Кредиторы не оставляли его. Состоятельные и влиятельные друзья оставили Рембрандта. Рембрандт скончался в 1669 году в полном забвении и нищете. За гробом живописца шла только его дочь Корнелия. Сегодня точно неизвестно, где находится могила художника.

Подготовила к печати
Айнура БАЙБУЛАТОВА

Цийивилер

www.samurpress.net

«КОРОГЪЛУ»
ЛЕЗГИ ЧІАЛАЛ

Республикадин гилин хат Гари фондуна маракълу экспонатар гзаф ава. Абурукай садни «Корогълу» дастандин

лезги вариант я. И вариант лезгийрин мецерай кІвалІнавай чара-чара чІукарикай тукІуърнавайди я. Филологиядин илимрин доктор, рагъметлу Мавлуд Ярагъмедова кхъейвал, дастанда гътнавай къушмайрин чІехи пай дишегъли сеняткаррин яратмишунар я.

«Корогълу» дастан гъле 1929-йисуз чап ийидай фикир авайди тир. Анжах вучиз ятІани и кар кыле фенач ва къедалди ам акъатнава.

ПСКОВДА ЛЕЗГИ ХУЪР

Россиядин Псков вилайтдин Печора районда «Лезги» тІвар алай хуър ава. Ам райондин кефер пата, Обдех хуъруьн чапла пата экІя хъанва. Печора шегърдай ана къван 15 километрдин рехъ я. Хуъруьн агъалийрин къадар 41 кас я. 2005-йисалди и хуър Печора волостдик акатзавай. Ина яшамииш жезвайбуър печоравияр я.

МАД СА ПРОЕКТ

Китайди Ипекдин Рехъ арадал хкун патал цийи проект гъазурнава. И гъукуматдихъ Аврасиядин йигин поезддин рехъ тІвар ганвай проект кылиз акъуддай ният ава. 6 агъзур километрдин и рехъ Къиргъзистандай, Узбекистандай, Туьркменистандай, Азербайжандай, Ирандай тІуз Туьркиядив агъакъда.

Цийи рекъи Китайдин Уйгъур вилайтдай кыил къачуда. Проект кылиз акъудун патал гъукуматди 150 миллиард доллар пул харжда. Рехъ 2030-йисуз гъазур жеда. Инсанар тухузвай поезддин зарбвал сятда 200 километр, пар ялзавай поезддин зарбвал сятда 160 километр жеда.

ЦИЙИ РЕХЪ

Шабран райондин Гендоб хуърдай Россиядин сергъятдал къван 60 километрдин яргъивиле цийи рехъ тухузва. Проектдив къадайвал, и рекъел 15 муьгъ эцигда. Икъван гагъди накъвад кІвалахрин 80 процент кылиз акъуднава. Рекъин 8 километрдин чиле асфальтобетон тунва. Са гафуналди, вири крар графикдив къадайвал кыиле физва. Бакудай Россиядин сергъятдал физвай рекъиз альтернатив яз арадал гъызвай цийи рекъи машинриз ара датІана гъерекатдай мумкинвал гуда.

Хизан халкъдин
бине я.Лезги халкъдин
мисал

ЭКУЪ ИНСАНАР

кІвалахдарар Къебеледиз фейила абуър икрамдивди къабулна вичелай алакъдай куьмекар ганай. Ада и газет кхьин вири лезгийрин буржи я лагъанай. Агъсакъалдин гафарив къадайвал, шудралди инсанри чи газет кхъенай.

Къебеледин тІвар-ван авай интеллигентрикай тир Баба Бабаева лагъайтІа, и кардихъ вижеваз къуьн кутунай. Ада 100-далай гзаф кІелчи чи газетдив агуднай. Баба муаллим рагъметдиз фейидалай къулухъ са къадар вахтунда кІелдайбуър газетдивай яргъа хъуни чахъ къалабулух кутунай. Ингъе Агъамурад халудин хва Шагъсмаил Исмаилов чи куьмекдив агакъна. И кас Къебеледин сейли духтур хъиз, гъахъ, адалат вине къадай, гаф чинал лугъудай къебгални тирвилей къе «Самурдин» даяхар ина кІеви я.

Къени кылихрин инсан тир Шагъсмаил Исмаилов вичин къетГенвилералди чешнелу я. Савадлувилелни алакунралди вичихъ ялдай, хайи халкъдал дамадай, дидед чІал багъаз къадай инсан я ам. Лезги тІварцІиз агъузвал гъидай крар къабулиз жедач адавай.

«И дуьньяда гъар са инсандин виридилайни чІехи даях хизан я. А итим бахтлу я хъи, адал акъуллу ва къени

дишегъли – хъсан уьмуьрдин юлдаш гъалтнава. Ихътин дишегълиди хизандикай хизан ийида», - лугъуда ада.

Эхъ, Ш.Исмаилован уьмуьрдин юлдаш Гуьлейфе муаллимни ихътин дишегълийрикай я. Абуру санал уьмуьр галлиз 40 йис ятІани, и кІанивилин яшар 50 я. Са мектебда, са синифда кІелай и къведаз 8-синифда са-сад кІан хъанатІани, хизан тукІуьрун патал шуд йисалай виниз женг чІугуна абуру. Бакуда институтар акъалтІарна, Къебеледа кІвалахзавай абуър эхирни чпин мураддив агакъна. Гуьрметдинни кІанивилин бинедаллаз тукІуьрнавай и хизан къе Къебеледа гзафбуруз чешне я. Чпин вад веледни гъа чеб хъиз намуслу, зегъметдал рикІ алай ва савадлу инсанар хъиз чІехи авуна абуру. Абурун пуд хъикай - Вуькъаракай, Илкъаракай ва Ифтихаракай чпин буба хътин духтурар хъанва. Рушари, Халисадини Сейрана лагъайтІа, дидеди хъиз муаллимвиллин рехъ хкъанава.

Гъвечи-чІехи авай, хатур-гъуьрмет чидай и хизандин рафтарвилер акурла рикІ ахъа жеда инсандин. Чпин веледрални хтулрал рикІ алай, гъалал фу тІуьна суваб крарихъ гелкъвезвай и дуьзена, дамах гвачир инсанрихъ галаз ихтилатдайла руьгъ акатда вак.

И йикъара чпин санал уьмуьр гъалунин 40 йисан лишан тир якъутдин мехъер къейздавай Шагъсмаил ва Гуьлейфе Исмаиловриз чна кызилдин, бриллиантдин мехъерар къейд авун, санал бахтлу хъана, санал рехи хъун тІалабзава.

«Самур» газетдин коллектив

ДЕНЬ СЕМЬИ, ЛЮБВИ И ВЕРНОСТИ

В преддверии праздника Дня семьи, любви и верности, в Российском информационно-культурном центре (РИКЦ) в Баку чествовали супружеские пары, которые счастливо состоят в браке более 25 лет.

В мероприятии, организованном Посольством России, представительством Россотрудничества в Азербайджане при участии Бакинско-Азербайджанской епархии Русской православной церкви, приняли участие представители общественных и молодежных организаций, деятели культуры и искусства, журналисты.

Со словами приветствия к гостям обратились Временный Поверенный в делах Российской Федерации в Азербайджанской Республике Олег Мурашев, руководитель представительства Россотрудничества в Азербайджане Валентин Денисов, протонерей Бакинско-Азербайджанской епархии Рус-

ской православной церкви Сергей.

Восьми семейным парам были торжественно вручены медали «За любовь и верность», учрежденные в Российской Федерации. Награды получили супруги Рзаевы Ровшан и Людмила, Эфендиевы Анвер и Елена, Хабибуллины Рафик и

Рахима, Валеевы Ханиф и Нелли, Князевы Алексей и Вера, Салаевы Геннадий и Тамара, Кропачевы Александр и Валентина, Кучеренко Александр и Солмаз.

Состоялся большой праздничный концерт, по завершении которого к героям праздника с теплыми и неформальными словами обратились представители многонациональной интеллигенции Азербайджана: писатель и композитор Седает Керимова, главный режиссер Азербайджанского государственного Русского драматического театра Александр Шаровский, генеральный директор информационного агентства «Интерфакс-Азербайджан» Александр Иванов.

РИКЦ

ПУТЕШЕСТВИЕ РОТАРИАНЦЕВ

Для членов международного клуба «Ротари» города Волгоград Кусары – это удивительно красивый район, на территории которого высятся самые высокие горы Кавказа. Это также этнографический край, где проживает один из аборигенных народов Азербайджана – лезгины. Волгоградские ротарианцы, которым посчастливилось побывать здесь в прошлом году, вернувшись на родину, рассказали много интересного об этом районе своим друзьям. Поэтому группа путешественников жила ожиданиями ярких впечатлений. Среди них были депутаты Урюпинской городской думы Волгоградской области Игорь Юхевич, Андрей Юхевич, Владимир Романченко и бизнесмен Павел Медведев.

Кусарские врачи Низами Рустамов и Чингиз Абдуллаев, вместе со своим хач-масским коллегой Рафиком Мадатовым, постарались сделать все, чтобы у гостей сложились хорошие впечатления о поездке. Обзорная экскурсия по Кусарам, визиты в Олимпийский комплекс, в художественную галерею района, теплота встреч с местными жителями, свадьба в

селе Эведжуг, где гости могли ознакомиться с традициями и обычаями лезгин, знакомство с известным в Кусарах ботаническим садом педагога Гурият Рустамовой, велотур по горным дорогам надолго останутся в памяти гостей. Затем все вместе отправились к подножию горы Шагдаг. Гости побывали также в Набрани, Шеки, Габале, ознакомились с местными достопримечательностями.

Оказавшись в столице республики, гости не уставали восхищаться красотой Баку. Они были очарованы всем увиденным в нашей республике. Особенно их удивила интенсивность развития, высокий уровень благоустройства.

А я, как уроженец города Кусары, и как организатор этого путешествия чувствовал гордость за свою республику.

Фирудин АБДУЛЛАЕВ,
кандидат медицинских наук,
г. Волгоград

“САМУРДИН” МЕКТЕБ

Садра севре вацла гъетер къз-вай. Ина акъван гъетер авай хьи, хцелна куьтыгъ жечир. Къил какахъна вацун дегънедиз гъахъай севре ина яд къвердавай гур жезвайди байхнач. Руфун ацланвагъани, вил ичи тир севре чарчардив агакъайла къилел кар алайди къатана. Ам цъй акъатиз алахъна. Ингъе дакъвадалди тлуьнвай севревай юзас жезвачир. Адаз чарчарди вич къвалалай гъикл гадарнагъани чир хъанач. Залан ган виняй-гъуз аватай севрен къил къилелай фена.

Са герендила вичел хтай сев тамухъ элквена. Ингъе ам къуд къвачеллаз ваъ, къуър хъиз хкадр-риз-хкадриз физвай. Ада хкадару-нивай чил зурзас, тарараллай пешер авахъзавай. Мукара авай къшаринни тамун гъайванрин чанда кичл гъатзавай.

Вуч хъанвагъа чирун патал гъайванар ван галайнихъ фена. Гъа и чъавуз севрез къуърерин са хизан акуна. Ам хвешила абурув агатна. Чпи хъиз хкадарзавай сев акур къуърер къах хъана. Абурукай члехида кичл-кичл-кичл лагъана:

- Чун немир ман, сев халу. Чахъ са къапал шапаяр ава.

Сев хъуьрена:

- Къуьре къуър неч гъа?!

И гафарин ван хъайила къуърер: «Севрен къилиз сер ягъанва», - лагъана гъарма санихъ катна.

И чъавуз севрез пешерин ара-дай жанавур акуна. Вижеваз кичл хъайи ам къув яна катна. Сев жанавурдиз вичикай вучиз кичл хъанатла чирун патал гъатна адан гуьгъуьна. Са герендила галатай сев валара чуьнуьх хъана. Кичлела зур-завай адан тум къецик кумукна. Севрен и гъал акур жанавур акл хъуь-рена хьи, адан ванцел тамун вири гъай-ванар къватл хъанач.

Севрез гила вич нуькл хъиз жезвай. Валарай экъечна тапацрив лув гуз алахънавай ам.

- Я гуч тахъай сев, вун авай гъал вуч я?! Къетне вун къуър тир, гила вакай нуькл хъанвани? - лагъана хъуьрена гъайванар.

Сев лагъайгъа, гъа лув гуз, саклани цавуз акъатиз тежез амай. «Тараз акъахна къанда. Зун нуькл туш къван?!»

- фикирна севре. Ахпа нуькл хъиз са хилел ацукъна. Гъеле цив-цивалди илигна. Гъайванар хъуьредалди гъал-дай фенвай. Садлагъана ам ацукънавай хел заланвиллиз таб тагана хана, севни панхъна чилел аватна.

Гила ам гъуьлягъ хъиз галчур жезвай. Ада гъуьлягъдин саягъда мез акъудиз, гъайванриз кичлерарзавай. Хъуьредалди гъайванрин ял атланвай.

Им акур жанавурди лагъана:

- Я вахар, я стхаяр! Шумуд йисар я

- Я кьей туьлекди! Сикрени гъуь-лягъ къасдай затл яни?

И чъавуз агана агакъай гъайванар мад вергер гъаз адав эгечна. Са герен-дила абурув галатна секин хъана.

Къуьгъур абурув агатна:

- Тама севрен къилиз сер ягъанва лагъай ванер гъатнава. Заз чида адаз вуч хъанвагъа.

- Лагъ кван, - гъарайна гъайванри.

- Накъ вацун къеряй тлуз фидайла заз сев чарчардайгъуз аватна акуна. Гъа чъавалай ам вич-вичел алач. Къил бегъем акъунвай хътинд я адан.

Садлагъана лекъ члалал агана:

- Сев икъван ажуз акваз къанда-чир заз. Чна адаз куьмек гун.

Къвал алай хъипре жузуна:

- Чавай вуч ийиз жеда къван?

Икъван гагъди кисна акъва-знавай тлиб члалал агана:

- Чна сев гъа чарчардила мад гъилера хъивегъна къанда. Садра акъуртла адан къил-къил-лел хкъведа.

Икл лагъана тлиб севрев агат-на. Ада лагъана:

- Я гъед стха! Вун гъинай, тамун юк гъинай? Ви чка вацл я, яд авачиз вун рекъида. Гъата зи гуьгъуьна, вун цив агакъарин за.

Гила плузарар гъетре хъиз ахъайиз-къевиз, гъайванрин гуьгъуьна гъатна вацл галай-нихъ фена сев.

Вири вацун къеряй, сев ва-цун къеняй тлуз физвай. Ада гъайванриз алхишарзавай:

- Куьн сагъ хъурай, дустар!

Гъетрехъ яд авачир са югъни тахъурай!

Яд къвердавай пара жезвай. Садлагъана вацлу ам къвалахъ ярхарна, ахпа чарчардилай агъуз вегъена. Гъайванар и кардин эхир гъикл жедатла лугъуз акъвазнавай.

Са герендила сев сиве са гъедни аваз сирнавна цъй экъечна. Вичиз килиззавай гъайванар акурла ада хъел кваз абуруз сарар экъисна.

- Сев вичел хтай хътинд я. Хесетар члурубур ятлани, сев гъа сев яз аму-кьайтла хъсан я, - лагъана лекъре.

АЗИЗРИН Севда

КЪИЛИЗ СЕР ЯГЪАЙ СЕВ

Аялар патал мах

севре чаз вил гуз, экв тагуз. Ша, вичел тахтанмаз чна адан тарс гун.

И гафар виридан рикляй хъана. Абуру гъарада гъиле са верг къуна гъавалат хъана севрел. Им акур севрек тлурутум агатна, ам руфун алаж жез-жез чилай шуткун хъана.

Пипин тарцин кланик сикрени муг акурла: «Гъа ина зун чуьнуьх жеда. Семе хъанвай гъайванрикай жуван чан куьтыгъда», - фикирна севре.

Муказ гъахъиз клан хъайила къил аклана адан. Вичин шарагрис нек гузвай сикре хъел акатна вахтсуз атай мугъмандин нер класна. Севре цлугъна:

Къизил
къватлунилай илим
къватлун хъсан я.

Лезги халкъдин
мисал

РИКИЕЛ ХУЬХ!

- Вал суффиксдин куьмекдалди туькгуьр хъанвай вири существитель-нийрин ва гъакъни са слогдин *ван, кал, кац, къван, клан, къвал, къвач* гафарин гъафвин къадардин форма **-ер** эхирди арадиз гъида: *шадвал - шадвилер; чирвал - чирвилер; ванер, калер, кацер, къванер, къвалер, къвачер.*

Лабил сес къалурдай в гъарф квай гафунин къатл маса цларциз акъуддай-ла, а гъарф вичелай вилик квай гъарфу-нихъай галуддач. Месела: *ле-къвер (лекъ-вер ваъ), муь-къвер (муькъ-вер ваъ).*

ИМУЧА-МУЧА

Лам къвез, пурар текъвез.

(агъалъ нуртвэ)

"Ша" лагъайла, къведач, "къвемир" ла-гъайла, къведа.

(двдвекъи)

Гъалча чилел - шехъдач ам,
Хкадриз акъвазда ам.

(илу)

Рикл - цивин,
Як - верхин.
Хам цлалцлал
Затл я ам.

(твривдвэ)

Чидайди я квез суфра
Лазим къвезвай мектебра.
Къхъиз, члуриз квай цлак,
Пис къилихар жеч адак.

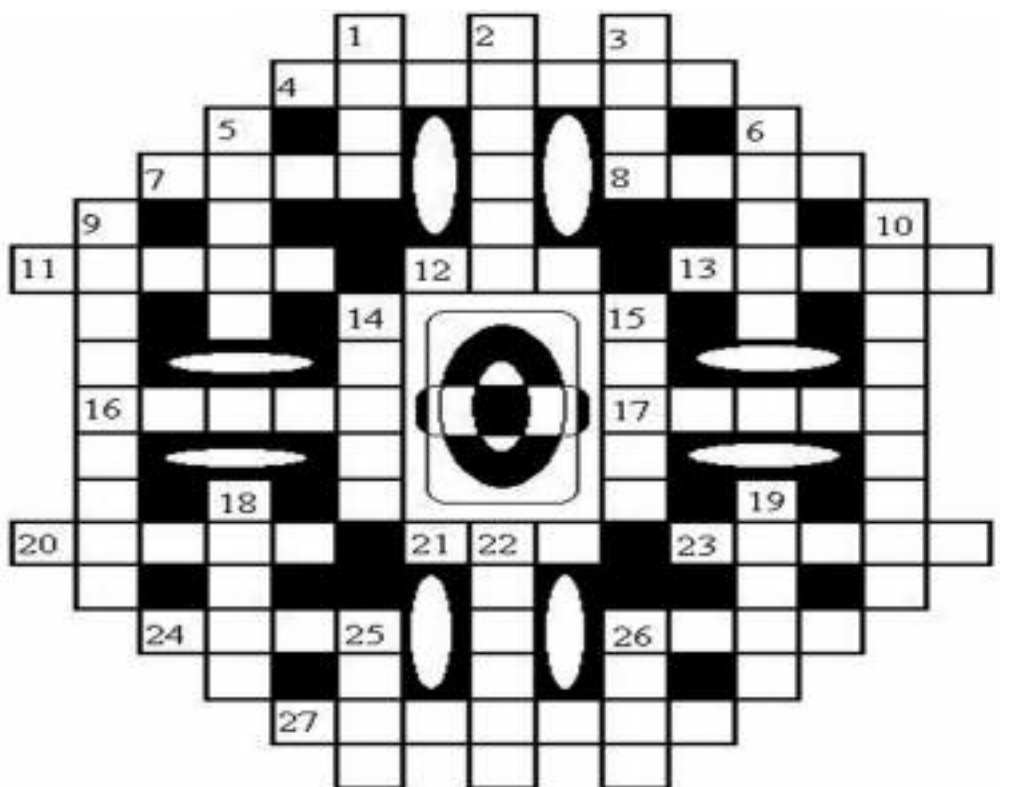
(вжор)

Кроссворд

Дуьз царара: 4. Лезгийрин твар-ван авай манидар, Дагъустандин халкъдин лайихлу артистка. 7. Ракъун перем. 8. «... Идрис» А.Саидован поэма. 11. Лезги район. 12. Чуьлдин куьлуь емиш. 13. Лезги вацл. 16. Дишегълийри къилел алуькдай фите. 17. Куьгъне налуькдин са жуьре. 20. Риклиз чими акунар авай къуш. 21. Къул. 23. Хъуьтуьларнавай хъицикъ. 24. Устлардиз герек затл. 26. Гъафтедин югъ. 27. Илимдал машгъулди.

Тик царара: 1. Тафават. 2. Лезгийрин машгъур публицист, таржумачи. 3. Шинийрин сувар. 5. Эслини ... . 6. Картайрин къватлал. 9. Суьгъбетчи. 10. Алчахвал. 14. Лезги ашукъдин твар. 15. Къвачин къаб. 18. Къветрен шараг. 19. Кицлин лаклаб. 22. Гаф. 25. Самоваррин шегъер. 26. Савад авачирди.

Туьклуьрайди: Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

"QULLAR" BÖYÜK MARAQ DOĞURDU

Gənc və istedadlı yazıçı Ziya Səfərbəyovun bu yaxınlarda işıq üzü görmüş "Qullar" kitabının Bakının Park İnn otelində keçirilmiş təqdimatı gənclərin fəal iştirakı, onların müəllifə ünvanladıkları maraqlı suallarla və yazıcının orijinal cavabları ilə yadda qaldı.

ЖЕГЪИЛРИ РУЪГЪ КУТУНА

Лезги жегъилар фад-фад илифда «Самур» газетдин редакциядиз. Иллаки студентри мукъвал-мукъвал кбил члугвада чал. Чпихъ къалабулук кутазвай месэлайрикай рахада, дидед члалакай веревирдер ийида.

И гъилера редакциядин мугъманар Америкадин Садхъанвай Штатра ва Туьркияда клелзавай чи ватанэгълир тир. «Самурдин» дуст, чи элквей столрин вахтунда вичин марагълу теклифралди чешнелу хъайи, гила Канададин Калгари Университетдин инженервилдин факультетда клелзавай Шефа Йолчиев са йис тир чаз такваз.

Адахъ галаз санал Туьркиядин лезгийри чал вичин хъсан суракъар агакъарай, ина кыле тухвай поэзиядин нянийра лезги члалаз чка чара авур Истанбулдин университетдин психологиядин факультетдин студент Заур Бейогълу лагъайга, сад лагъай гъилер тир чи редакциядиз илифиз. Заураз поэзиядин нянийрикай

сада лезги члалади шиир лугъуналди тафаватлу хъайи Истанбулдин Алишверидин Университетдин юриствилин факультетдин студент Серхан Йолчиева юлдашвал ийизвай.

Абурун ихтилатар гзаф марагълубур, руьгъ кутадайбур тир. Акьуллу фикрир лагъай, хъсан теклифар гайи жегъилри дубнядин гъи пипле хъунилай асулу тушиз чпи «Самур» газетдиз икрамзавайди малумарна. «Самур» бубад клвал, чи фикиррин меркез я, - лагъана жегъилри.

«САМУР»

ША, ЛЕЗГИ ЧІАЛАЛА РАХАН!

Квал маса гузва - Продаётся дом

- Саламалейкум! Квал маса гузвайди Куьн яни?
- Здравствуйте! Это Вы продаете дом?

- Эхъ, зун я.
- Да, это я.

- Килигиз женни?
- А посмотреть можно?

- Бес гьикла?! Ша, килига.
- А как же?! Проходите, смотрите.

- Газетда квал райондин меркездивай 2 километр кван яргъа тирди кхъенвай, ингъе 20 километр я.
- В газете было написано, что дом в 2-х километрах от районного центра, а оказалось в 20-ти.

- Килиг садра! Гургутл эцигиз рикледай алатна жеди.
- Ты смотри... Наверное, ноль забыл добавить.

- Бес квалин квед лагъай гъава гъинва? Куьне кве гвадинди я лагъана кхъенвай эхир.
- А где второй этаж? Вы же написали, что дом двухэтажный.

- Я чан хва, хъуьтун цкиз чи патара са гвадиз чим акьудиз жезвач. Вучда вуна квед лагъайдакай?
- Сынок, в наших краях зимой такие морозы стоят, что и один этаж толком не обогреешь. Зачем тебе два?

- Квал вад вилинди я лугъузвай. Ина авайди пуд я хьи.
- Но где пять комнат? Ведь здесь только три.

- Гьар са вил гьикван фирягъди ятла акъазвачни! Клантла футбол кьугъугъ.
- Зато какие! Хоть в футбол играй.

- Бес квед лагъай гъава гъинва?
- А где второй этаж?

- Квал дагъдин хушдал алайди акъазвачни ваз? Ам лап пуд гвадиндай я.
- Не видишь, что дом на холме? Он похож на трехэтажный.

- Вуна зун алцуарна, ба. Гьакл рехъ алцумиз туна.
- Надул ты меня, дедуля. Зря в такую даль тащился.

- Акъваз садра, тади къачумир. Хъсандиз килигайтла ви рикляй жеди.
- Да погоди ты, не спеши. Посмотри хорошенько. Тебе понравится.

- А катайдди вуч я? Кьиф я хьи! Ингъе, мад сад.
- А что это пробежало?! Это же мышь! Вон еще одна.

- Пагъ яда! Аялди хъиз цугъмир кван! Чехи са кас яз кьиферикай кичезвани?
- Ну что ты кричишь как маленький, в самом деле? Взрослый парень, а мышей боишься.

- Куьне закай ягъанатзава тахъуй?
- Вы еще шутите?

- Зи рехи спелрикай регъуь хъухъ. Вуна заз вучиз ик лугъузва?
- Постесняйся моих седых усов. Как ты смеешь повышать на меня голос?

- Зак хъел ква, пара хъел ква! Икван рехъ атана алцур хъайиди тлимил хъиз, хурхадани аклана.
- Я зол, я очень зол! Прodelать такой путь, чтобы быть обманутым, да еще и вымазаться в грязи по колени...

- Хурх гъинва ина?
- Где это ты грязь нашел?

- Куь варарин сиве. Квевай къуншиьрихъ галаз санал квалт хъана вацун къанер вегъена тубкьур жезвачни и рехъ?
- У ваших ворот. Неужели вы с соседями не можете выстлать речными камнями дорогу перед собственным домом? До речки-то рукой подать.

- За квалихъ галаз санал чим акъуддай, къен пад сун гьаларив цванвай калушарни гуда ваз.
- Да я тебе в придачу к дому и галоши подарю: с подогревом, шерстью изнутри прошитые.

- Ваь, ба, вуна закай ягъанатзава. Вахъ клвал маса гудай фикир авай хътинди туш.
- Нет, деда, ты точно издеваешься. И кажется мне, что ты и не хочешь вовсе дом свой продавать.

- Вун гъахъ я, чан хва. Къуьзуь кыляй клвал маса гана гъиниз фин зун?
- Ты прав, сынок. Куда мне на старости лет переезжать?

- Бес газетдиз вучиз кхъена?
- А почему объявление дал?

- Къариди «маса гун» лугъуз гьил къачунач. Хциз мукъвал жедайвал, хтулар фад-фад аквадайвал.
- Да жена заладила, «продай» да «продай». К сыну, говорит, поближе жить хочу. Внуков чаще видеть.

- Яргъариз акъатнавани абур?
- А далеко они переехали?

- Бакудиз. Пуд йис я такуна. Каркеспи пара я жеди абурун. Паб гъавурда тваз жезва къван? Диде я ман...
- В Баку. Уже три года не виделись. Работы у них очень много. Да разве жене объяснишь? Материнское сердце все-таки.

- Пуд сятдин рехъ атлана дидебубадал пуд йисуз кьил члугун тийин вуч лагъай члал я? Им гьикл жезвай кар я?
- Не навещать три года родителей живя в трех часах езды от них? Как это так?

- Гъа ихътин квалахарни жезвайди я, чан хва. Жуван къуьзуьбуь хъухъ.
- Такое тоже случается, сынок. Береги своих стариков.

- Сагърай, ба! Куь хциз шегъерда вуч лугъун за?
- Спасибо, дедуля! Может что-нибудь передать вашему сыну в городе?

- Лагъ, чи гурмагъдай гъеле гум акъатзама.
- Передай ему, что дым над нашей избушкой все еще струится.

ЧИ БУБАЙРИ ЛАГЪАНАЙ...

- Акьул авай кьил – ацлаи къаб, авачирди буш къаб я.
- Акьул авай кьил хазина я.
- Акьул авайдаз кавхадикай кичле жедач.
- Акьул бармакда ваь, кыле жеда.
- Акьул бахтлувилдин сад лагъай лишан я.
- Акьул булах я: адай даим хъваз жеда.
- Акьул буржуна вугуз жедач.
- Акьул галачир бахт са куьнизни герек туш.
- Акьул гвайдаз рахадай чка чиди.
- Акьул гуз регъят, къачуз четин затI я.
- Акьул жуван кыле кланда.
- Акьул инсандин абур я.
- Акьул квахъна – рехъ какахъна.
- Акьул куьруьдан мез яргъи жеда.
- Акьул къизилдин таж я.
- Акьул къуватлудан, амал зайифдан яракъ я.
- Акьул тлимил хъайитлани жуванди хъуй.

Трое лезгинских мальчишек 2002 года рождения, тренируются в Академии клуба "Манчестер Юнайтед" в Великобритании. Это воспитанники кусарского «Шахдага» Дурахан Девлетханов и Зейнеддин Абдурахманов, а также хачмазец Хаял Алиев.

На фотографии Дурахан Девлетханов

SAMUR

Баş редактор
Сəдақəт КƏРИМОВА

Redaksiyanın ünvanı: AZ 1073 Bakı, Mətbuat, prospekti, "Azərbaycan" nəşriyyatı, 3-cü mərtəbə, 101-ci otaq.
www.samurpress.net
www.sedagetkerimova.com
e-mail:sedagetkerimova@gmail.com

Hesab nömrəsi
26233080000
"Kapital bank"ın 1 saylı
Yasamal filiali
kod 200037
VÖEN 130024708

Qəzet Azərbaycan
Respublikasının Mətbuat və
Informasiya Nazirliyində
qeydə alınmış.
Qeydiyyat nömrəsi - 78

İndeks: 5581
Sifariş: 2643
Tiraj: 2000
Tel: (012)432-92-17

"Azərbaycan" nəşriyyatında çap olunmuşdur